

ALFRED BOSCH

PA I JOCS

Jocs Olímpics *fin de siècle*. Gairebé cent anys d'olimpisme, i aquells jocs inicials, restaurats pel baró de Coubertin, queden cada cop més lluny. Els canvis socials, polítics i econòmics han incidit amb força extraordinària en el que hauríem d'anomenar, probablement, l'esdeveniment de masses més rellevant de la nostra època.

L'elecció de Barcelona com a seu olímpica, és clar, multiplica instantàniament l'interès general pel fenomen. ¿Com seran el Jocs de 1992? ¿En quin estat es trobarà allò que els incondicionals anomenen el "moviment olímpic"? Podem detectar alguns indicis de possible evolució futura, algunes tendències, en la progressió de les darreres edicions olímpiques, en les experiències de Munic '72, Montréal '76, Moscou '80, i sobretot en el muntatge rutilant de Los Angeles '84. Sense oblidar, òbviament, les preparacions i els projectes per a Seül '88.

les faves comptades de Peter Ueberroth

Quan Los Angeles fou escollida seu olímpica, la població californiana alçà el clam, com un sol home, per deixar ben clar que no despendrien "ni un sol centau per als Jocs". El precedent desastrós de Montréal '76, que obligà els ciutadans del Quebec a pagar impostos especials durant una colla d'anys, pesava com una llosa immensa en el record dels veïns americans.

Peter Ueberroth es féu càrrec del Comitè Organitzador amb criteris empresarials, i de fet aconseguí demostrar que els Jocs podien generar benefici. Descobrí el potencial amagat en fonts de finançament que, fins aleshores, no havien estat suficientment explotades. Tot prescindint, en bona mesura, dels subsidis

directes del sector públic, i fomentant una política d'inversions mínimes, espreme el suc de tres mines d'or aparentment inesgotables: els drets de televisió, les aportacions de *sponsors* i llicències, i la col·laboració desinteressada dels voluntaris.

Les mines del rei Ueberroth emmarcaran, sens dubte, les properes edicions olímpiques. Fins ara, la progressió més espectacular semblava que era la dels drets de TV, que des de l'edició de Londres '48 (on els drets foren satisfets amb un simple taló de 1000 lliures esterlines, que a més el Comitè Organitzador perdé i mai no arribà a cobrar), ascendí fins a l'astronòmica xifra de 285 milions de dòlars. Ara bé, les previsions per a Seül '88 que fa uns anys es xifraven en uns 600 milions de dòlars, i que segons el contracte condicional amb la NBC americana probablement no superin els 350, han contribuït a refredar les especulacions megalòmanes.

Falta saber quin serà el paper a jugar per les cadenes europees o japoneses, cada cop menys solidàries o menys institucionals i més properes al model americà. Ja per als Jocs de Los Angeles, el canal italià de Berlusconi oferí una suma superior a la que oferia, i que acabà per pagar, tota la Unió Europea de Radiodifusió en bloc. Les raons polítiques s'imposaren, si més no en aquella ocasió, al principi del lucre. Però l'any 1992, podria imposar-se perfectament una altra hipòtesi. Tampoc no està clar de quina manera es vehicularà la concessió d'imatges per a la televisió per cable, que encara es troba a les beceroles. Caldrà mantenir-se a l'expectativa.

El futur rol dels *sponsors*, en canvi, apareix molt més clar. Els Mundials de Futbol de Mèxic '86, per exemple, no han fet més que confirmar la trajectòria estimulada per l'equip d'Ueberroth. Curiosament, el

Comitè Olímpic Internacional, amb capital majoritari de l'empresa Adidas, iniciarà un programa de *marketing* amb la multinacional ISL, per tal d'assegurar-se la participació en els beneficis lliurats pels patrocinadors. I no és casualitat que, ja en etapa de candidatura, les noranta-i-tantes empreses que s'han integrat en l'Associació Olímpica '92 (presidida per Carles Ferrer Salat) hagin finançat gairebé la meitat de l'esforç de promoció de Barcelona '92. I això, apostant per un cavall que encara no era guanyador.

De manera similar, els cossos de voluntaris, que incidiran de forma indirecta en el finançament, també han anat associats a l'etapa de postulació de Barcelona. És evident que la seva intervenció, a través de l'estalvi de costos, procurarà d'ara endavant un element definitori dels Jocs Olímpics contemporanis. L'ètica del voluntariat, que fa entrar amb calçador l'ideal amateur defensat per Coubertin, afegirà un altre punt de polèmica a la molt debatuda qüestió de la comercialització dels Jocs.

Costa d'empassar que el treball desinteressat de milers de persones, l'aportació humana que a Los Angeles fou motiu d'orgull patriòtic, pugui operar de la mateixa manera en societats menys opulentes que la nord-americana. Alguns detractors ferotges del fenomen olímpic ja han apuntat que "el seu treball gratuït servirà per pagar les despeses sumptuàries dels alts dignataris de la família olímpica... Si el voluntari és a més un aturat, la cosa esdevé un sarcasme cruel".

el concubinatge olímpic

La quimera de Los Angeles, d'altra banda, amagava certes realitats que no acostumen a ser considerades. Per exemple, rarament es parla de les exempcions fiscals que beneficiaren els *sponsors* dels Jocs, i que per tant afectaren els ingressos globals de l'Estat de Califòrnia. A més, les col·laboracions econòmiques dels grups i empreses que en certa manera "subvencionaren" els Jocs suposaren un seguit de contrapartides i compensacions —bàsicament publicitàries— que gravaren l'olimpisme modern amb l'estigma inesborrable de la comercialització.

Les cadenes de televisió i els patrocinadors insuflaven oxigen a les venes del Comitè Organitzador, però a canvi obtenien la possibilitat de disposar d'una plataforma de projecció incomparable. Mitjans de comunicació i grans empreses per una banda, i moviment olímpic, per l'altra, segellaven un estret concubinatge que prometia créixer en espiral, en una via sense retorn que podia assolir proporcions indesitjables. Els *mass media*, i principalment la televisió, brindaven el seu suport financer. I el moviment olímpic, propietari dels Jocs, oferia imatges d'audiència assegurada.

D'ara endavant, els problemes apareixeran a l'hora de prendre les decisions. Per exemple, a causa de les exigències de l'audiència americana, els responsables

OMITÉ D'ORGANISATION DES IVES JEUX OLYMPIQUES D'HIVER 1936 GARMISCH-PARTENKIRCHEN (BAVIÈRE)
ELS JOCS D'HIVERN TAMBÉ VAN TENIR SIMBOLOGIA NAZI

LA FAMOSA LLOBA ROMANA, PER A QUIN FUTUR ENS ALLETAVA?

ESPORT I ESPECTACLE O LA DESCOBERTA DELS EMPRESARIS

de Seül '88 s'han vist forçats a retocar els horaris de les competicions, que teòricament s'haurien de fixar obeint criteris purament esportius. Els dirigents olímpics, la "família olímpica", es veu forçada a lliurar part de la seva sobirania. Qui paga, mana. O Déu n'hi do. Ja ho apuntava Joan Antoni Samaranch, president del COI, en una conferència pronunciada enguany a l'Ateneu Barcelonès, en afirmatiu, és clar;

"L'esport avui dia, a casa nostra, sense l'ajuda de la comercialització quedaria aturat... però l'esport ha d'estar dirigit per homes de l'esport, i no per aquesta comercialització."

És difícil, realment, frenar el procés de comercialització. La pressió és tan forta, rere l'episodi de Los Angeles, que les mateixes candidatures hi han hagut de recórrer per tal de fer front a uns programes molt onerosos. Fins al moment de l'elecció final de la seu olímpica, les diverses candidatures als Jocs de 1992 havien gastat uns set o vuit mil milions de pessetes, globalment. Mai no s'havien disparat tant els pressupostos de promoció. Barcelona i París, al capdavant, havien gaudit de fortes aportacions empresarials, i havien redactat els seus plans financers tot comptant amb la participació del sector privat. Tot admetent que a l'Europa occidental serà impossible aplicar el model "salvatge" de Los Angeles, també cal dir que no es podrà tornar al model de Munic '72, molt escrupolós pel rendiment social de les inversions.

El protagonista nominal dels Jocs, l'atleta, no queda exempt del matis competitiu i crematístic que envaeix progressivament l'àmbit olímpic. Sotmès a una tensió extrema, a tractaments mèdics sofisticats i a la pressió d'espectadors cada cop més exigents, es veu obligat a emparar-se en la dedicació plena. Això comporta, en la pràctica, la liquidació de l'amateurisme. L'esportista olímpic ha de ser un professional, mantingut per firmes privades o bé per l'Estat. S'ha acabat, en la majoria de disciplines, l'esportista de caps de setmana. L'adequació dels reglaments a la realitat, però, ja és una altra història. Samaranch, ferm partidari d'obrir les portes a la plena professionalització ("volem que als Jocs participin els millors atletes"), ha tingut un parell de revessos en aquest terreny. Així i tot, és de suposar que l'any 1992 ja s'haurà adaptat la situació *de jure* a la situació *de facto*.

Coubertin ha mort, visca Coubertin!

El 1992 farà precisament cent anys que Pierre de Frey, el baró de Coubertin, pronuncià una al·locució memorable a la Sorbonne, on reclamà la restauració dels Jocs Olímpics. Les línies mestres del pensament de Coubertin discorrien, més enllà de la nostàlgia hel·lenista, pels camins de l'elitisme aristocràtic, amb tints incerts d'etnocentrisme, sexisme, i de pedagogia paternalista. Coronant tot això, el pare de l'olimpisme

QUI DOMINA A QUI: LA BANDERA OLÍMPICA LES BANDERES DELS ESTATS NACIÓ O VICEVERSA?

modern hi diposità els llaurers d'una religiositat peculiar envoltada de cerimònies, himnes, torxes olímpiques, oratòria protocol·lària i altres pompositats. Els Jocs s'engendraren amb un fort estigma ideològic.

Sortosament, i després d'experiències desagradables com Saint Louis 1904 (on s'organitzaren uns "Jocs antropològics" paral·lels per a indis, negres i orientals), o Berlín '36, alguns conceptes subjacents a les tesis del fundador ja han quedat força arraconats. El discurs coubertinià, per tant, ha quedat gairebé limitat al domini de la retòrica i de l'estètica. I per molt que se'n reclami l'herència, la figura de l'insigne baró, amb tots els seus escrits i documents d'arxiu, continua sent la gran desconeguda entre els mateixos prosèlits del fenomen olímpic.

¿Per què es reclama amb tanta insistència, aleshores, el patrimoni de Coubertin, quan la seva filosofia d'*ancien régime* ha quedat absolutament desfasada i despallada de continguts? Primer, perquè el missatge estètic i retòric de l'olimpisme encara serveix per encobrir certs conflictes socials i sovint actua, en consonància, com el *panem et circenses* contemporani. Però també perquè la "família olímpica", la xarxa de poder que comanda el fenomen olímpic, des del COI i les federacions internacionals fins al comitè olímpic del país més insignificant, nasqué estretament vinculat al tutelatge de Coubertin i a l'ombra de la Bíblia de l'olimpisme, la *Carta Olímpica*.

El Comitè Olímpic Internacional, en concret, és un organisme ben particular. Segons la *Carta Olímpica*, és el propietari indiscutible dels Jocs Olímpics, i té la potestat de cedir-los a una ciutat. Els seus membres són escollits per cooptació, i no representen ningú; només són emissaris del COI arreu del món. En resulta una col·lecció d'uns noranta personatges, entre nobles, estadistes, militars, alts funcionaris o dirigents esportius, que són suposadament imparcials i independents. Ja hem vist recentment, però, com en els grans decisions —per exemple, en l'elecció d'una seu olímpica— hi pesen molt els lligams econòmics, polítics i ideològics dels "cardenals olímpics".

La pretesa puresa de l'olimpisme, pervertida per interessos aliens, polítics i lucratiu, ve a ser una fal·làcia equivalent a dir que l'esport existeix en abstracte, per damunt de la societat de mortals. La fidelitat als principis de Coubertin, i el manteniment de les estructures directives engendrades per ell, significa en definitiva perpetuar la comèdia asèptica i apolítica dels Jocs Olímpics. Significa projectar una idea de l'esport com a activitat impol·luta, per damunt del bé i del mal. La idea que intenta projectar, encara avui, el màxim dirigent de l'organisme olímpic;

"Els Jocs Olímpics han arribat a ser tan importants que els polítics els utilitzen i els manipulen per objectius purament polítics" (cosa que, entre altres coses, no deixa de ser natural).

LOS ANGELES: L'AMÈRICA DEL NACIONALREAGANISME

les trinxeres de l'esport

Diuen que els grecs aturaven les guerres per celebrar els Jocs, i que ara aturem els Jocs per disputar les guerres. Aviat, però, haurem de dir que aprofitem els Jocs per dirimir-hi les guerres. Amb la primera i segona guerres mundials, es demostrà que ja no existien les batalletes èpiques i patriòtiques; l'escalada armamentística i el potencial destructiu de l'energia nuclear evidenciaren que els conflictes parcials i esporàdics entre grans potències són inviàbles. L'esport en general, i el fenomen olímpic molt especialment, doncs, es converteixen en camp de proves ideal per a les exercions musculars entre els estats més poderosos del planeta. En activitat substitutòria per a les col·lisions entre guerrers impeditos.

Des la segona guerra mundial, hi ha hagut algunes edicions olímpiques que han volgut acostar-se al model ideològic "neutre", com ara Helsinki '52, Melbourne '56, o d'hivern, com Oslo '52 o Sarajevo '84. Però els Jocs, i de forma insistent des de Berlín '36, han assumit una doble vessant política; d'una banda, reflectir els conflictes existents a nivell internacional, i de l'altra projectar la imatge del règim o l'Estat que els acull.

En aquest sentit, els boicots que han caracteritzat les darreres cites olímpiques són l'expressió culminant d'unes tensions entre potències que, altrament,

haurien estat contagiades "de forma natural" als terrenys de competició. Com a plataforma de reconeixement nacional, si els Jocs de Berlín '36 serviren per a l'exaltació del nazisme, Roma '60 serví per beneir la Itàlia de postguerra, Tòquio '64 el "miracle japonès" Munic '72 el ressorgiment de l'Alemanya Occidental, Moscou '80 la Unió Soviètica de Brejnev, i Los Angeles '84 l'Amèrica del nacionalreaganisme.

¿I Barcelona '92? Amb una dosi de bona fortuna, es tractarà d'una de les poques edicions políticament "neutres"; el mínim pes de l'Estat espanyol en el context mundial i el fet que se celebri l'esdeveniment a Catalunya poden reforçar aquesta tendència. Ara bé, també existeix la possibilitat que els Jocs es vulguin convertir en la manifestació culminant de l'Espanya postfranquista, adherida a la CEE i a l'OTAN, sota el lideratge benevolent de la socialdemocràcia, i superadora de sentiments nacionalistes a través de l'enfortiment de l'Estat o d'un panhispanisme ressuscitat en ocasió del cinquè centenari de l'arribada a Amèrica.

Un parell d'elements suggereixen que la probable "espanyolització" derivada dels Jocs, en tot cas, quedaria fortament mitigada a través d'altres factors. Per començar, altres grans esdeveniments, en èpoques molt més funestes per a les reivindicacions catalanes (l'exposició de 1888, durant la Restauració alfonsina; la de 1929, en plena dictadura primorriverista; el Congrés Eucarístic de 1952 o els Jocs de la Mediterrà-

MOLTES SORTIDES PER A UNA SOLA IMATGE

nia de 1955), no han incidit de forma especialment negativa ni en la imatge exterior dels catalans.

A part, la Carta Olímpica deixa ben clar que els Jocs són cedits a una ciutat, tot i que cal comptar també amb el Comitè Olímpic Nacional corresponent. Contribuint a reforçar el protagonisme de la ciutat seu, doncs, s'ajudarà a rebaixar el potencial d'intoxicació ideològica —de qualsevol signe—, a distanciar l'esdeveniment de trifulgues internacionals entre Estats, i a treure el màxim rendiment cívic i social que poden oferir uns Jocs Olímpics.

els alcaldes peripatètics

La promoció internacional d'una ciutat és, sens dubte, el benefici més palpable i evident que ofereixen els Jocs. Durant els dies de competició, la ciutat olímpica es converteix en capital universal. En el període immediatament anterior o posterior, el nom de la ciutat sona i ressona constantment als mitjans de comunicació de tot el planeta. Per a ciutats que no són capitals administratives, com Barcelona, això és sumament important; representa l'oportunitat de "col·locar-se al mapa", de recuperar, mal que sigui esporàdicament, una preeminència que els ha estat negada per la manca de capitalitat.

Ja en etapa de candidatura, i a causa de la dura competència entre ciutats sol·licitants, els noms de les sis pretendents als Jocs de 1992 han anat ocupant llocs privilegiats en la premsa internacional. Els alcaldes d'Amsterdam, Barcelona, Belgrad, Birmingham, Brisbane i París s'han passejat amunt i avall, ambaixadors ambulants, heralds peripatètics de ciutats que sovint eren pronunciades per primer cop en tribunes públiques molt diverses. Abans de la votació definitiva del 17 d'octubre, per exemple, Barcelona havia monopolitzat espais de primer ordre a *Le Monde*, *The International Herald Tribune*, *Le Figaro*, *Newsweek*, *The Financial Times*, etc...; un fenomen absolutament nou, que ens anticipa el ressò que podria adquirir la celebració efectiva dels Jocs.

Rere la crisi del petroli, els Jocs han estat el pretext ideal per relançar Barcelona. Alguns sectors radicals encara hi veuen obstacles; "Barcelona '92 és l'excusa per a l'engrandiment i la consolidació d'una ciutat capitalista d'acord amb esquemes del passat, agressius i tercermundistes". Malgrat tot, i admetent que uns Jocs Olímpics no ens portaran a la Icària llegendària, sembla que hi ha un consens generalitzat sobre l'ocasió de "fer ciutat" que la cita olímpica ofereix en safata d'or. No es tracta de rendir-se a les exigències d'un esdeveniment puntual, sinó d'utilitzar-lo com a fita històrica, com a horitzó que acceleri la dinàmica un punt somorta de la ciutat.

Les inversions extraordinàries, els projectes urbanístics, les iniciatives en el camp de la informàtica i les telecomunicacions, la construcció de nous hotels, la promoció turística, ajudaran a revitalitzar l'activitat econòmica i cultural de la ciutat. Un representant d'una agència internacional de notícies declararà, per exemple, que si els Jocs eren concedits a Barcelona obririen corresponsalia a Catalunya. Es pot objectar que la presència de firmes multinacionals és indesitjable, que la informació ha de ser controlada per mitjans propis; però l'alternativa, ara per ara, seria que l'esmentada agència continués encarrilant la informació a través de Madrid.

La política exterior i la política interior sempre van íntimament lligades. Fins i tot en el cas d'una ciutat. Promoure una ciutat cap enfora vol dir, de retruc, refer-la per dins. Donar a conèixer una ciutat, divulgar-la arreu del món i fomentar-hi visites mai no pot ser *intrínsecament* nociu. Pot ser perjudicial, si es vol, o divorciat de la realitat, el color de la imatge que es divulgui. Però això no és imputable als Jocs ni, estirant l'argument, als homes que els fabriquen i els organitzen, és imputable, en darrer terme, als ciutadans que paguen impostos i voten a les eleccions i criden al carrer.

La imatge de ciutat, o de societat, o fins i tot de país, que es divulgui en ocasió dels Jocs Olímpics dependrà dels canvis que s'operin en la mentalitat col·lectiva. El "moviment olímpic" arrossega una dinàmica molt particular i ascendent, però Barcelona també. Fins al 1992, encara queden sis anys de feina llarga. El balanç dels Jocs dependrà, en gran mesura, de nosaltres mateixos, de tots aquells que no vulguem quedar al marge d'un procés de canvi incomparable. O, tal com diria el "croupier", *Messieurs, faits vos Jeux*.

ALFRED BOSCH

Bibliografia

- BALCELLS, Salvador, *Com desfer Catalunya, Barcelona '92*, ed. Lluita, Barcelona 1986.
 CAILLAT, Michel, et BROHM, Jean-Marie, *Les dessous de l'olympisme*, ed. La Decouverte, Paris 1984.
 HEIMERMANN, Benoît, *La fin des Jeux Olympiques*, ed. Garnier, Paris 1980.
 MAYER, Otto, *A travers les anneaux olympiques*.
 MEYNAUD, Jean, *Sport et politique*, ed. Payot, Paris 1966.
 SAMARANCH, Joan Antoni, "El futur de l'olympisme" a *Ateneu* núm. 6; ed. Ateneu Barcelonès, Barcelona 1986.
 UEBERROTH, Peter